

Voorbeeld lesopzet 'wat is macht' casus Zuid-Afrika.

Korte toelichting

Deze les maken leerlingen kennis met verschillende uitingen van macht. Ze proberen een beeld te vormen van 'macht' in een bepaalde context of periode en vergelijken dit.

De inhoud en leerdoelen van de lesopzet richten zich op het begrijpen van macht en de betekenis ervan in een specifieke context, in dit geval Zuid-Afrika. De lesopzet vereist het analyseren van bronnen en het formuleren van argumenten op basis van de gegeven informatie. Dit vereist een zekere mate van historisch inzicht en het vermogen om informatie te interpreteren.

Vak(ken)

Geschiedenis/Burgerschap

Lesduur

Ca. 60 minuten.

Materiaal

Uitgeprinte bronnen.

Niveau

Bovenbouw VWO

De werkvorm kan worden aangepast aan verschillende niveaus door de complexiteit van de bronnen en het begeleidingsniveau aan te passen. Voor hogere niveaus kunnen meer diepgaande bronnen en complexere analytische vragen worden gebruikt, terwijl voor lagere niveaus eenvoudigere bronnen en meer begeleiding kunnen worden ingezet.

Leerdoelen

- Leerlingen kunnen hun eigen definitie van macht in eigen woorden uitleggen a.d.h.v. enkele voorbeelden uit het heden en/of verleden.
- Leerlingen kunnen met behulp van bronmateriaal 'macht' verklaren door de tijd heen.
- Leerlingen kunnen verklaren dat universele waarden andere betekenissen hebben per land, periode en individu.
- Leerlingen kunnen een vergelijking maken tussen verschillende opvattingen van macht en deze beargumenteren.

Stappenplan

Intro 5 min: Verdeel de klas in groepen van 4-5 leerlingen.

Intro 5 min: Leerlingen beschrijven individueel wat volgens hen macht is. Dit wordt geïnterviewd. *

Intro 5 min: De groepen krijgen een handout met een bron, een bepaald onderwerp en een doel. Indien er meer groepen zijn dan handouts krijgen twee groepen dezelfde bronnen. Ze bepalen zelf wie de teamcaptain is. **

Kern 30 min: Leerlingen lezen de handout met bronnen en zoeken naar de betekenis van macht. Hierbij lezen/bekijken zij de bron en plaatsen zij deze in een bepaalde context. De groep formuleert samen een antwoord op het doel van de bron. De teamcaptain notuleert de antwoorden.

Kern 5 min: Het groepje formuleert een algemene conclusie met waarom macht in de ene bron een andere betekenis heeft dan in de andere bron.

Afsluiting 10 min: Sluit de les af door bijv. een klassengesprek over macht. Wat zijn grote verschillen of overeenkomsten? Waar komt dat door? Is er een universele betekenis van macht te formuleren? *

Variatiemogelijkheden *

Overweeg gebruik van afwisselende werkvormen bij de intro en de afsluiting:

Hoewel het notuleren van de teamcaptain een goede manier is om de antwoorden van de groep te documenteren, kan het ook nuttig zijn om andere interactieve werkvormen toe te voegen om de betrokkenheid van alle groepsleden te bevorderen, zoals discussies, debatten of het presenteren van de bevindingen aan de klas.

** Het is aan de docent of er bronnen uit hetzelfde land worden gebruikt waarbij elk groepje een andere periode analyseert, of er verschillende landen worden gebruikt of juist verschillende sociale standpunten.

Bronnen groep 1

Onderwerp: Hoe werd Zuid-Afrika een Nederlandse en Britse kolonie?

Doel: Waaruit blijkt dat de Nederlanders en Britten macht hadden in Zuid-Afrika?

Het zuiden van Afrika is al bewoond sinds de prehistorie. Meerdere culturen leven in die tijd tegelijkertijd naast elkaar, maar door het ontbreken van geschreven bronnen is er niet veel over bekend. De Khoisan zijn de bewoners van Zuid-Afrika op het moment dat de Nederlanders daar aankomen.

Jan van Riebeeck, een Nederlands chirurgijn, wordt in opdracht van de VOC naar Afrika gestuurd om een verversingsstation op te richten. De eerste jaren wordt er voornamelijk nog ruilhandel gedreven met de Khoisan, die dan nog niet beseffen dat de Nederlanders van plan zijn permanent in de baai te blijven wonen.

Vanaf 1657 krijgt een aantal Nederlandse en Duitse bewoners van de VOC toestemming om hun eigen boerderij op te zetten. De uitbreiding is niet meer te stoppen, en vanaf 1670 worden de grenzen van de verversingspost flink verlegd. De Nederlanders eigenen zich het leefgebied van de Khoisan toe. De stammen verzetten zich hiertegen, omdat de Nederlandse kolonisten gebieden innemen waar zij al eeuwenlang hun vee laten grazen. Het leidt tot twee bloedige oorlogen tussen de Nederlanders en verschillende Khoisan stammen. Van 1659 tot 1660 en van 1673 tot 1677 verdrijven de Nederlanders de oorspronkelijke bewoners uit het gebied dat later Kaapstad zou worden.

In de volgende eeuwen (1700 en 1800) breidt de Nederlandse Kaapkolonie zich steeds verder uit ten nadele van de oorspronkelijke Khoisan bewoners. Een gebrek aan arbeidskrachten lossen de Nederlanders op door uit Madagaskar, India en Indonesië tot slaaf gemaakten te importeren. De afstammelingen komen later bekend te staan als Kaapse Maleiers, een groep die vandaag de dag in Kaapstad nog steeds cultureel vertegenwoordigd is.

De Britten claimen in 1805 Zuid-Afrika. Wat volgt is een bloedige periode. De Britten verleggen hun grenzen steeds verder richting het oosten. Na de overname van de Britten vrezen de nazaten van Nederlandse kolonisten, die door de Britten Boeren worden genoemd, voor hun taal en cultuur. In twee Boerenoorlogen proberen de Engelsen de Boeren te verdrijven. Maar de Tweede Boerenoorlog leidt uiteindelijk tot een nederlaag in 1902. De Britten hebben een grotere troepenmacht en voeren een tactiek van verschroeiende aarde. Ook zetten zij voor het eerst in de geschiedenis grootschalige concentratiekampen op waar duizenden burgers de dood vinden.

Vanaf 1902 zijn de grootste delen van Zuid-Afrika officieel in handen van het Britse Rijk. Maar de Nederlandse invloed is nog merkbaar in de taal die door veel Afrikaners wordt gesproken. Vanaf de vorming van de Unie van Zuid-Afrika in 1910 zijn Nederlands en Engels officiële talen in Zuid-Afrika. Afrikaans geldt op dat moment nog als dialect van het Nederlands. Later wordt Nederlands geschrapt en Afrikaans als eigen taal erkend. Het is momenteel de derde taal in Zuid-Afrika.

Bron 1: Van: <https://npokennis.nl/longread/8099/hoe-werd-zuid-afrika-een-nederlandse-kolonie>

Bronnen groep 2

Onderwerp: De oprichting van apartheid.

Doel: Waaruit blijkt de macht van de overheid en wat doen zij met die macht?

In de regering van Malan is het de minister van Naturellen (inheemse) Zaken, Hendrik Verwoerd, die de apartheid vormgeeft. Hij beschrijft zijn eigen politiek als 'politiek van goed nabuurschap'. Verwoerd werd geboren in Amsterdam en was tijdens de Tweede Wereldoorlog pro-Duits en anti-Brits. Mede vanwege zijn antisemitische denkbeelden was hij voorstander van een culturele verheffing van de Afrikaners.

De kleine apartheid is het bekendst. Dit zijn de speciale wetten die het dagelijks leven zo inrichten dat witte en zwarte Zuid-Afrikanen gescheiden van elkaar blijven. Zo zijn gemengde huwelijken verboden, hebben zwarte mensen aparte plekken in het openbaar vervoer, mogen ze niet op witte stranden komen en moeten ze gebouwen via een aparte ingang betreden. Alles wordt gescheiden: van restaurants en kerken tot scholen en andere openbare voorzieningen. En ook de paar zwarte mensen die al stemrecht hadden, verliezen dit weer.

Bron 1: Van: <https://npokennis.nl/longread/8099/hoe-werd-zuid-afrika-een-nederlandse-kolonie>

1949

– Een huwelijk tussen blank en zwart wordt verboden

1950

– Geslachtsgemeenschap tussen blank en kleurlingen (halfbloeden die net iets hoger op de ladder staan dan zwarten) wordt verboden

– De thuislanden worden ingevoerd: door de blanken aangewezen plekken waar zwarten zich mogen vestigen (de zwarte meerderheid, tachtig procent, krijgt dertien procent van het totale landoppervlak). Dit wordt gezien als de 'Grote apartheid'

– Andere rassen (zwarten, kleurlingen, Aziaten) krijgen een werkverbod in stedelijke gebieden

– De wet tegen het communisme wordt ingevoerd. Letterlijk betekent dat dat elke vorm van verzet tegen de overheid wordt verboden

1953

– Apart onderwijs wordt ingesteld, voor zwarten is onderwijs kwalitatief meestal zeer slecht

– Elk ras krijgt zijn eigen openbare voorzieningen (waarbij die van de de blanken uiteraard het beste zijn)

1956

– Blanken hebben voorrang op de arbeidsmarkt en komen als enige in aanmerking voor goede banen

Bron 2 (Apartheidswetten). Van: <https://historiek.net/apartheid-1948-1990/6826/>

De rassenscheiding wordt met name gevoerd tussen zwarten, kleurlingen, Aziaten en blanken. De zwarten worden gezien als het minst ontwikkeld, de kleurlingen staan iets hoger en de Aziaten weer daarboven (omdat ze vaak veel geld hebben). Bij mensen van wie het ras onbekend is, wordt na een onderzoek alsnog het ras vastgesteld. Dit leidt er soms toe dat families uit elkaar worden gehaald, omdat ze volgens het onderzoek tot een verschillend ras behoren. In de thuislanden worden mensen alleen onderwezen in hun eigen taal, waardoor zelfs op dat gebied rassenscheiding is ingevoerd.

Bronnen groep 3

Onderwerp: De afschaffing van apartheid.

Doel: Waaruit blijkt de macht van overheden en Nelson Mandela en wat doen zij met die macht?

De apartheid (rassenwetten tegen de wordt door de internationale gemeenschap niet zomaar geaccepteerd. De VN Veiligheidsraad stelt in 1960 een internationale diplomatieke en economische boycot tegen Zuid-Afrika in. Later volgt ook een culturele en academische. Pas bij de afschaffing van de apartheid in 1994 wordt de boycot opgeheven.

In Zuid-Afrika zelf wordt door de ANC, het African National Congress, tegen de apartheid gestreden. Een van hun meest prominente leden is Nelson Mandela. Aanvankelijk zijn de protesten vreedzaam. Maar na het gewelddadig neerslaan van een protest in de wijk Sharpeville in 1960 slaat de stemming om. Nelson Mandela richt Spear of the Nation op, een tak van het ANC die talloze gewelddadige protesten organiseert. In 1962 wordt Mandela, na een geheime reis naar Europa, opgepakt en gevangengezet. Erna volgde de 'Rivonia Trial' tussen 9 oktober 1963 and 12 juni 1964.

Bron 1. Van: <https://npokennis.nl/longread/8099/hoe-werd-zuid-afrika-een-nederlandse-kolonie>

During my lifetime I have dedicated myself to this struggle of the African people. I have fought against white domination, and I have fought against black domination. I have cherished the ideal of a democratic and free society in which all persons live together in harmony and with equal opportunities. It is an ideal which I hope to live for and to achieve. But if needs be, it is an ideal for which I am prepared to die.

— *[Nelson Mandela](#), at the conclusion of his speech.*

Bron 2: Afsluitende speech van Mandela. "[The History Place – Great Speeches Collection: Nelson Mandela Speech – I am Prepared to Die](#)". *historyplace.com*. 2012

Aan het einde van het proces werd Mandela schuldig bevonden en veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Hij zat 27 jaar van zijn straf uit voordat hij werd vrijgelaten en tot president van Zuid-Afrika werd gekozen. Bij zijn vrijlating citeerde hij de laatste zin van zijn toespraak voor de wachtende pers. Mandela geloofde dat de reden dat rechter de Wet hem niet ter dood had veroordeeld, was dat Mandela in zijn toespraak "hem daartoe had uitgedaagd".

Bron 3: "[Rivonia Trial 1963–64](#)". Van: *Sahistory.org.za*.